

HET VERDRAG VAN MAASTRICHT, EEN CATASTROFE VOOR DE PENSIOENEN

Door Sander Boelens

Het Verdrag van Maastricht dient gewijzigd te worden. Het verdrag treft momenteel landen met een goed gekapitaliseerd pensioenstelsel, maar is uiteindelijk nog catastrofaler voor landen met een slecht gekapitaliseerd stelsel zoals Duitsland.

DE BLINDE VLEK IN EUROPA: DE ERA VAN VERGRIJZING

Nu de era van vergrijzing in Europa is begonnen, blijkt duidelijk hoe beperkt Europa op de veranderende omstandigheden is voorbereid. Het is vooral moeilijk te blijven betalen voor de omslagstelsels. Meer sparen en beleggen voor het pensioen, meer kapitaaldekking, ligt dan voor de hand. Want Europa heeft ook behoefte aan investeringen. Zo wil het Plan Juncker €315 miljard aan investeringen in Europa realiseren tussen januari 2015

en december 2017. Dat is ongeveer een kwart van het totale Nederlandse pensioenvermogen, waarvan meer dan de helft buiten Europa geïnvesteerd is.

Is het niet zo dat de euro en de huidige Europese ordeningen het fundamenteel verhinderen dat de toekomst wordt teruggewonnen en deze era van vergrijzing betaalbaar blijft? Het lijkt erop. Er zijn dan ook mensen die méér bevoegdheden van de Europese Unie wensen op dit gebied. Zoals het prestigieuze Jacques Delors Instituut,

dat in samenwerking met de invloedrijke Bertelsmann Stiftung in december vorig jaar aangaf de euro als probleem te zien. Door meer bevoegdheden van Europa zou het probleem van uit elkaar lopende inkomens in de eurozone sinds de invoering van de euro, op te lossen zijn.¹ Maar er gaan ook stemmen op die de Europese Unie helemaal af willen schaffen. Mijns inziens valt dit te vergelijken met het willen verbieden van mobiliteit, enkel omdat er verkeersdeelnemers zijn die de maximumsnelheid overtreden.

EEN TELEURSTELLING

Een van de meest invloedrijke Duitse economen, Hans-Werner Sinn, heeft in Duitsland als een kapotte repeteerwaker getracht het land wakker te schudden en bewustzijn te creëren over de gevolgen van de vergrijzing. De combinatie van Duitse ontvolking en het onder druk gekomen pensioenstelsel leiden bij hem al langer tot de wens van meer kapitaaldekking.² Hij schuwt daarbij ongebruikelijke voorstellen niet, zoals een voorstel voor een andere behandeling van het pensioen van mensen zonder kinderen.³

Dit valt te overwegen. Want al is het totale Duitse geboortecijfer in 2015 weer gestegen tot gemiddeld 1,47 kinderen per vrouw; dit blijft ver beneden de

Sander Boelens

Nu de era van vergrijzing in Europa is begonnen, blijkt duidelijk hoe beperkt Europa op de veranderende omstandigheden is voorbereid.

gemiddelde 2,1 kinderen die nodig zijn om een land demografisch stabiel te houden. Hoe onheilspellend deze dalende geboortecijfers zijn bleek uit de OESO-voorspelling van 2014 voor Duitsland: 1,5 werkenden per gepensioneerde in 2050.

In dit licht bezien is het laatste boek van Sinn, *Der Euro, von der Friedensidee zum Zankapfel*, teleurstellend.⁴ Het woord pensioen komt in de index niet voor. Sinn beperkt zich tot de euro, Europa en de politiek van de ECB. De euro wakkerde de schulden van landen in zuidelijk Europa aan, ten koste van de concurrentiekracht en met risico's voor Duitsland, dat door de euro mede aansprakelijk is geworden

voor die hogere schulden. Als de redeneringen van Sinn kloppen, betekent dit dat de BRD en DDR nooit met elkaar het bed hadden moeten delen onder de deken van een eenheidsmunt.

GEEN PROBLEEM

De oorzaak van de problemen in Europa ligt niet in de euro, noch in verschillen in nationale ontwikkeling. De verschillen tussen de staten Vermont en Alabama zijn geen reden voor de Verenigde Staten om te twifelen aan de dollar, net zomin als de verschillen tussen Noord-Holland en Limburg reden waren om iets aan de gulden te doen, ook niet toen de Limburgse mijnen sloten. Verdere Europese, of Amerikaanse, centralisatie is eveneens onnodig. De euro, Europa of aansprakelijkheid voor de schulden van andere staten zijn eigenlijk het probleem niet. Want de huidige verschillen in Europa zijn niet groter dan de verschillen in 1989 tussen Oost- en West-Duitsland. Er was toen geen reden voor ingrijpende veranderingen.

Voor Europa geldt dat de problemen die wij momenteel denken waar te nemen te maken hebben met een nadat-dusdoordat-redenering: we denken dat alle problemen die na de Europese Unie zijn ontstaan daar dus uit voortkomen. Maar al voor de val van de muur was er in Europa sprake van een demografisch probleem met economische gevolgen. De bewustwording hierover vond te laat plaats. In Frankrijk ontstond pas door het Rapport Charpin⁵ in 1999 een discussie over economische problemen. Duitsland voerde pas in 2002 de Riester-Rente in, gevolgd door de Rürup-Rente in 2005. Beide voorbeelden betreffen een fiscaal onbelaste, vrijwillige en kapitaalgedekte pensioenopbouw. Omdat de invoering van deze voorbeelden geen succes was, stelden Duitse politici eind vorig jaar als aanvulling een Deutschlandfonds voor.

Het is nog maar de vraag of Duitsland met meer kapitaaldekking comfortabel de era van vergrijzing doorkomt. Want de jongere Duitse generaties kunnen zich niet veel pensioenopbouw veroorloven. Wat weer veroorzaakt wordt, en dit geldt

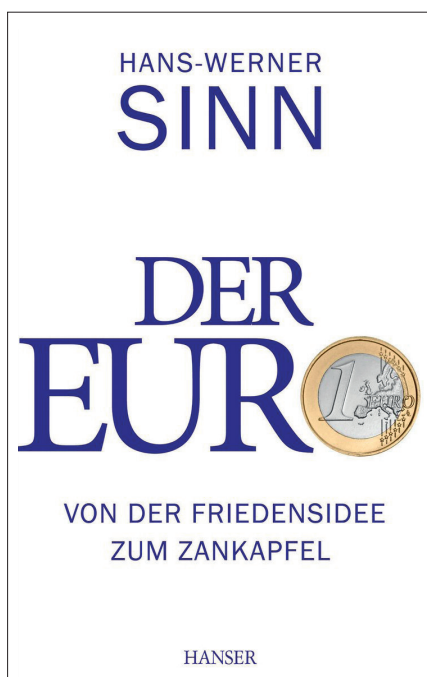
voor heel Europa, doordat men zich niet realiseert dat een zegenrijke economische groei niet bereikt wordt met Zwitserse prijzen, Myanmarese arbeidslonen, een vrekke manier van sparen en het consumptieniveau van een succesvolle drugdealer. Er komt nog wat meer bij kijken.

HET VERDRAG VAN MAASTRICHT

Het Verdrag van Maastricht staat Duitsland in de weg. Dit verdrag creëerde op 1 november 1993 een uniforme Europese begrotingsdiscipline. Volgens dit verdrag mag de staatsschuld in totaal niet meer dan 60% van het bbp bedragen en een begroting mag geen groter tekort hebben dan 3% van het bbp.

Bij de totstandkoming van het verdrag is onvoldoende gekeken naar de uitwerking van het verdrag op de verschillende pensioenstelsels. De aandacht lag in 1993 bij de gevolgen van de val van de muur, en dus bij het verleden, niet bij de demografische ontwikkelingen en de financiële toekomst en vergrijzing. Het Verdrag van Maastricht is niet met een sluier van onwetendheid gemaakt, maar met een sluier die met achterwaartse blik over de toekomst is gedrapeerd. Dat de uniforme criteria van het Verdrag van Maastricht op landen met verschillende proporties kapitaaldekking een nare uitwerking hebben, is een blinde vlek in Europa. Naarmate in een land meer van belastingheffing vrijgestelde aanvullende pensioenpremies worden betaald, ontvangt de staat minder belastinginkomsten. Hier wordt geen rekening mee gehouden.

Dat de uniforme criteria van het Verdrag van Maastricht op landen met verschillende proporties kapitaaldekking een nare uitwerking hebben, is een blinde vlek in Europa.

Hierdoor dwingt het verdrag, met het oog op de toekomst, tot meer bezuinigen naarmate een land juist meer investeert in het betaalbaar houden van die toekomst. Bij schulden dient de nadruk te liggen op de mogelijkheid om de schulden überhaupt te kunnen betalen. De percentages die het Verdrag van Maastricht hanteert zijn dan veel te hoog voor de landen in Europa die in verhouding weinig kapitaaldekking hebben en veel te laag voor landen met veel kapitaaldekking.

Als de noodzakelijk geachte grote groei van kapitaalgedekte Duitse pensioenen zou lukken, dan zal die pensioenopbouw fiscaal onbelast zijn en daardoor leiden tot sterk teruglopende belastinginkomsten voor de Duitse staat. En dus leidt dit tot de noodzaak om te bezuinigen. Dit werkt door, omdat de proportie kapitaaldekking, de groei, kapitaalexport, belastinginkomsten, consumptie en lonen communicerende vaten zijn, waardoor het aantrekkelijker wordt buiten Duitsland te beleggen. Op kosten van de Duitse belastingbetaler, die de toekomstige belastingafdracht over het later uit te keren pensioen voorschiet. Dit heeft tot gevolg (voor Nederland) dat Duitsland niet rijk genoeg zal blijven om de Europese staatsschulden betaalbaar te

houden en ervoor te zorgen dat de koersen op peil blijven.

WAT TE DOEN?

Europa wil meer investeringen, de Europese staten willen een fiscaal onbelaste pensioenopbouw en duurzame economische groei is ook nodig. Dan is het Verdrag van Maastricht onhandig. Meer kapitaaldekking helpt, maar dan moet anders omgegaan worden met de fiscale vrijstelling van de kapitaalgedekte pensioenopbouw.

Pensioenbeleggingen zijn geen schulden, maar toekomstige inkomsten. De belastingvrijstelling van de pensioenpremie heeft door het Verdrag van Maastricht een uitwerking op de begrotingen alsof het een tekort betreft. Terwijl de pensioenpremie een lening is van de huidige belastingbetalers aan de toekomstige. Daarom is een verdrag nodig dat de totstandkoming van pensioenvermogens stimuleert, op zo'n manier dat ook de samenleving die het fiscaal mogelijk maakt er voordeel van heeft.

Er zijn meerdere oplossingen denkbaar. Men zou de criteria van het verdrag kunnen koppelen aan de proportie kapitaaldekking. Het is ook mogelijk om het belastingvrije

deel van de pensioenpremie niet mee te laten tellen in de begrotingscriteria als het om een investering in Europa gaat. Het belastingvrije deel van pensioeninvesteringen kan men ook met de nationale bijdragen aan Europa verrekenen.

Het is tijd voor oplossingen, en daarom is het dringend noodzakelijk dat het probleem van het Verdrag van Maastricht goed onder ogen wordt gezien. Ook door de pensioen- en beleggingswereld. De financiële sector zou eens wat harder mogen protesteren en erop mogen wijzen dat pensioenbeleggingen toekomstige inkomsten voor de staat vormen.

Europese ordeningen die het aantrekkelijk maken om fiscaal onbelaste pensioeninvesteringen buiten Europa te beleggen, zorgen voor minder eenheid van Europa. Eenheid heeft voor- en nadelen: dat gold voor de mark, dat geldt nu voor Europa en mocht er ooit een intergalactische ordening komen dan zal dat opnieuw zo zijn. Het probleem van Europa heeft te maken met het niet tijdig aanpassen van de ordeningen, bij gelijke doelstellingen, aan veranderende omstandigheden. Wat niet opgelost wordt door te praten over de euro, of verschillen in nationale ontwikkeling. Au contraire. «

- 1 Auf dem Brinke, Anna, Henrik Enderlein, and Joachim Fritz-Vannahme, 2015, What kind of convergence does the euro area need?, Gütersloh: Bertelsmann Stiftung und Jacques Delors Institut – Berlin (2015).
- 2 Sinn, Hans-Werner, 2003, Ist Deutschland noch zu retten?, München, Eco.
- 3 Sinn, Hans-Werner, 2005, Das demographische Defizit, Die Fakten, die Folgen, die Ursachen und die Politikimplikationen in Birg, Herwig (Hg.) (2005), Auswirkungen der Demographischen Alterung und der Bevölkerungsschrumpfung auf Wirtschaft, Staat und Gesellschaft, Plenarvorträge der Jahrestagung der Deutschen Gesellschaft für Demographie an der Universität Bielefeld, Münster, Lit, pp. 53-90, p.84.
- 4 Sinn, Hans-Werner, 2015, Der Euro, von der Friedensidee zum Zankapfel, München, Hanser vertaling en actualisering van Sinn, Hans-Werner, 2014, The Euro Trap, On Bursting Bubbles, Budgets and Beliefs, Oxford, Oxford University Press.
- 5 Charpin, J-M., 1999, L'avenir de nos retraites, Rapport au Premier ministre, Paris, La Documentation Française.

Dit artikel is geschreven door Sander Boelens, methodoloog en historicus.